

AXLOQIY TARBIYA TUSHUNCHASI

Ikromova Dildora Baxromjonovna

Surxondaryo viloyati Uzun tumani 11- umumta'lim maktabi
amaliyotchi psixologi

ANNOTATSIYA

Axloqiy tarbiya insoniyat taraqqiyotining butun yo'li davomida qo'yilgan muammolardan biridir. Har qanday davr ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy rivojlanishning o'ziga xos vazifalariga muvofiq, axloqiy tarbiya va xulq-atvor madaniyatini shakllantirish zarurligini taqozo etadi. Farzandlar ota-onalarining faxri. Ular haqida hamma narsa yoqimli va qimmatlidir. Ammo ular har doim ham bolaning jozibadorligi nafaqat tashqi ko'rinishida, asosiysi o'sib borayotgan bolaning o'zini oilada va jamoat joylarida o'zini qanday tutishi, uning xulq-atvori - yuz ifodalari, imo-ishoralari haqida har doim ham o'ylamagan.

Kalit so'zlar: axloqiy tarbiya, shaxs, xulq-atvor, oila, axloq, munosabat.

ABSTRACT

Moral education is one of the challenges of human development. Each period requires the formation of a culture of moral education and behavior in accordance with the specific tasks of socio-economic and cultural development. Children are the pride of their parents. Everything about them is lovely and precious. But they did not always think about the attractiveness of the child only in appearance, and most importantly, how the growing child behaves in the family and in public places, his behavior - facial expressions, gestures .

Keywords: moral education, personality, behavior, consciousness, ethics, attitude.

АННОТАЦИЯ

Нравственное воспитание является одной из задач, возникающих на протяжении всего развития человека. Каждый период требует формирования культуры нравственного воспитания и поведения в соответствии с конкретными задачами социально-экономического и культурного развития. Дети – гордость родителей. Все в них прекрасно и ценно. Но не всегда думали о привлекательности ребенка только во внешности, а главное, в том, как

Insonning axloqiy fazilatlari oilada tugʻiladi va shakllanadi. Sertifikatlangan oʻqituvchilar qanchalik koʻp ish koʻrsatmasin, lekin axloq asoslari har doim ota-onalar tomonidan belgilanadi. Yuzlab yillar oldin shunday boʻlgan va har doim ham shunday boʻladi. Axloqning birinchi tushunchasini chaqaloqqa uning onasi tabassum va ozgina qattiqqoʻllik bilan nima yaxshi va nima yomonligini tushuntiradi. "Opangizning sochidan tortish, qoʻpol soʻz aytish yoki tilingizni koʻrsatish yomon, lekin, mazali taom uchun minnatdorchilik bildirish, kimgadir salom berish yoki yordam berish yaxshi" - bu misol va ularni yuzlab keltirish mumkin.

Biz axloq haqida nimalarni bilamiz? "Axloqiy tarbiya"ning rivojlanishi va jamiyatda mavjudligi nima uchun juda muhim? Axloqli shaxs kim va zamonaviy axloqiy tamoyillar nimalardan iborat? elementlarini kundalik hayotning har bir daqiqasida kuzatish mumkin. Bu savollarning barchasiga javoblarni bilish juda muhim, shuning uchun biz hamma narsani tartibli hal qilishga harakat qilamiz.

Axloqiy tarbiya tugʻilishdan boshlanadi, va bola uchun axloqiy namuna nima boʻlishidan qatʼi nazar, har doim ota-ona boʻlad. Axloqiy tarbiya kundalik munosabatlar jarayonida hayot davomida davom etadi. Bu atama jamiyatda "axloqiy" deb ataladigan axloqiy tamoyillar, sifatlar, shuningdek, xulq-atvorni shakllantirishga qaratilgan shaxsga taʼsir oʻtkaza oluvchi tizimlar majmui sifatida tushuniladi. Axloq tushunchasi xalq madaniyatiga, dinga va maʼlum bir davrga bogʻliq (agar uni maʼlum bir davr ichida koʻrib chiqsak). Axloqiy tarbiya shaxsni rivojlantirishning asosidir. Ushbu tushunchaga har bir davrda oʻqituvchilar, psixologlar, din arboblari eʼtibor qaratdi. Axloq normalari sivilizatsiyaning, jamiyatning asosi boʻlgan va boʻladi. Bu insondagi aqliy va maʼnaviyatning birligi, uning jamiyatdagi xatti-harakatlarini, dunyo bilan munosabatlarini taʼminlaydi. Axloqning eng keng tarqalgan sinonimi axloqdir. Bu shaxs uchun nima? Bu uning ongli harakatlarini (holatlarini) u tomonidan qabul qilingan xulq-atvor normalari asosida baholash istagi. Biz uchun axloqimiz oʻlchovi vijdondir. Bu bitta yaxshi va yomonning muvozanatini belgilovchi tarozi bizning xatti-harakatlarimizda. Har birimizning axloqni oʻlchaydigan tarozi, oʻz mezonlarimiz, oʻz qoidalarimiz bor. U oilada, maktabda, diniy taʼlimotlarda va atrofdagi jamiyat bilan munosabatlarda tarbiyalanadi. L.A. Grigorovich "axloq" ga quyidagi taʼrifni berdi - bu mehribonlik, odoblilik, intizomlilik, jamoatchilik kabi fazilatlar va xususiyatlarni oʻzida mujassam etgan shaxsiy xususiyatdir.

Bolalar axloqiy tushunchalarni oʻzlashtirishdan, avvalo, vakillik darajasida uning mazmunini toʻliq oʻzlashtirishgacha boʻlgan uzoq yoʻlni bosib oʻtadilar. Shakllanayotgan axloqiy gʻoyalar bolalarning xulq-atvorida, atrofdagilarga munosabatida tartibga soluvchi rol oʻynay boshlaydi. Boshlangʻich maktab yoshi axloqiy qoidalar va meʼyorlarni oʻzlashtirishga moyillikning kuchayishi bilan tavsiflanadi. Axloqning dastlabki asoslari shakllanmoqda. Ota-onalar, tengdoshlar,

o'qituvchilar bilan munosabatlarda xulq-atvorning rivojlanishi, tabiatga axloqiy munosabat, atrof-dagilarga g'amxo'rlik qilish, mehnatga qadrlil munosabat shakllanadi. Boshlang'ich maktab yoshidagi shaxsning axloqiy rivojlanishini belgilovchi ta'limning o'zagi bolalar o'rtasida insonparvarlik munosabati va munosabatlarni shakllantirish, his-tuyg'ularga tayanish, hissiy sezgirlikdir. O'smirlik davrida umuminsoniy qadriyatlar (do'stlik, mehr-oqibat va boshqalar) bilan tanishtirish, insonparvarlik, adolat, mas'uliyat, xayrixohlik va boshqa fazilatlarni shakllantirish. shuningdek, axloqiy o'z-o'zini takomillashtirish qobiliyatlari va ko'nikmalari. Axloqiy tajribani shakllantirish. Jamoa ichidagi munosabatlarni, o'smirlarning tarbiya darajasini o'rganish. Barcha faoliyatda bir jihatni ta'kidlash. Ta'limning guruh va individual shakllaridan foydalangan holda o'smirning tashqi ko'rinishi va nutqiy estetikasi, sanitariya-gigiyena madaniyati, tengdoshlar va kattalar bilan muloqot shakllari, jinslar o'rtasidagi munosabatlar odob-axloq qoidalari va boshqalar kabi muammolarni hal qilishda, axloqiy jihatdan og'ishlarning oldini olish hamda rivojlantirish, kattalar va tengdoshlar bilan nizolarning oldini olishda juda muhim jarayonlar hisoblanadi. O'smirlik davrida axloqiy qadriyatlar tizimi (mehnat, ijod, sevgi, mas'uliyat va boshqalar) o'zlashtiriladi, bu faoliyat axloqiy o'zini-o'zi takomillashtirish muammolarini hal qilish bilan birlashtiriladi. O'rta maktab o'quvchilarining o'z-o'zini anglashi va dunyoqarashining asosiy tarkibiy qismi sifatida ma'naviyat shakllanadigan suhbatlar, matbuot anjumanlari, uchrashuvlar va boshqalar madaniy tadbirlarni tashkil etish muhimdir. Bolalarda axloqiy tarbiyani shakllantirish ob'ektiv hayot sharoitlari, ta'lim va tarbiya ta'siri ostida, turli xil faoliyat jarayonida, umuminsoniy madaniyatni o'zlashtirishda sodir bo'ladi va pedagogik jarayonning yaxlit jarayoni sifatida samarali amalga oshiriladi. umuminsoniy axloq normalari, bolaning butun hayotini ularning yoshi va individual xususiyatlarini hisobga olgan holda tashkil etish. Demak, tarbiyaviy ishlar axloqiy g'oyalarni o'z ichiga olishi va turli va samarali shakllarda, mazmunli va kerakli hissiy boylik bilan olib borilishi kerak. Xulosa qilish mumkinki, axloqiy g'oyalar va xatti-harakatlarning muvaffaqiyatli shakllanishi uchun quyidagilar zarur: Axloqiy tarbiyaning psixologik-pedagogik jarayon sifatidagi mohiyatini to'liq anglash; Axloqning shakllanish "mexanizmlari"ni bilish; Xulq-atvor madaniyatini shakllantirish bo'yicha ishlarni rejalashtirish qobiliyati, axloqiy tarbiyaning yo'llari va vositalarini ishlab chiqish va amaliyotga tadbiq eta olish. Axloqiy tarbiya uchun ijobiy axloqiy tajriba hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lib, uni to'plash uchun bolalarning muloqoti va birgalikdagi faoliyati alohida ahamiyatga ega. Ammo tajriba faqat xatti-harakat yuqori maqsadlar uchun amalga oshirilganda maqsadga olib keladi. Axloqiy tarbiya - axloqiy ongni shakllantirish, axloqiy tuyg'ularni rivojlantirish va axloqiy xulq-atvor ko'nikmalari va odatlarini rivojlantirishning maqsadli ikki tomonlama jarayoni. U axloqiy ongni shakllantirish,

axloqiy tuyg'ularni tarbiyalash va rivojlantirish, axloqiy xulq-atvor ko'nikmalari va odatlarini rivojlantirishni o'z ichiga oladi. Agar inson o'z harakatini taroziga solib, o'ylab ko'rsa, masalani bilgan holda ish tutsa, o'zi oldida turgan muammoni hal qilish yo'lini to'g'ri tanlasa, xulq axloqiy hisoblanadi. Shaxsning axloqiy xulq-atvori quyidagi ketma-ketlikka ega: hayotiy vaziyat - u tomonidan yaratilgan axloqiy va hissiy tajriba - vaziyatni axloqiy tushunish, xatti-harakatlar, tanlov va qaror qabul qilish motivlari - irodaviy rag'batlantirish - harakat. Axloqiy tarbiya o'z vazifasi sifatida o'ziga, boshqa odamlarga, jamiyatga nisbatan burch, mas'uliyat hissini shakllantirishdan iborat. Vatan. Bu fazilatlar odamlarda faqat o'z mehnati, har bir insonning, birinchi navbatda, o'ziga nisbatan sabr-toqati evaziga paydo bo'ladi. Axloqiy shaxsni axloq me'yorlari, qoidalari va talablari o'z qarashlari va e'tiqodlari, xatti-harakatlarning odatiy shakllari sifatida namoyon bo'ladigan shaxs deb hisoblash mumkin. Axloqiy tarbiya barcha asoslarning asosi bo'lib, o'qituvchi ma'lum bir yoshda bolaning qalbiga nima qo'yganiga qarab, uning o'zi kelajakda nima qurishiga, boshqalar bilan munosabatlarini qanday qurishiga bog' lbo'ladi.

XULOSA

O'quvchilarda axloqiy tarbiyani shakllantirish ob'ektiv hayot sharoitlari, ta'lim va tarbiya ta'siri ostida, turli xil faoliyat jarayonida, umuminsoniy madaniyatni o'zlashtirishda sodir bo'ladi va pedagogikaning yaxlit jarayoni sifatida samarali amalga oshiriladi. Umuminsoniy axloq normalari, o'quvchining butun hayotini ularning yoshi va individual xususiyatlarini hisobga olgan holda tashkil etish. Demak, tarbiyaviy ishlar axloqiy g'oyalarni o'z ichiga olishi va turli va samarali shakllarda, mazmunli va kerakli hissiy boylik bilan olib borilishi kerak.

O'quv va ijtimoiy faoliyatining g'oyaviy-axloqiy mazmunining boyligi, darsdan tashqari mashg'ulotlarning rang-barangligi, oiladagi turmush tarzi bolalar axloqini shakllantirishning eng muhim manbalari hisoblanadi.

Ta'lim oldiga qo'yilgan vazifalarni hal qilish jarayonida katta maktab yoshidagi o'quvchilarni axloqiy tarbiyalash shakllari, mazmuni va imkoniyatlari o'rganildi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI: (REFERENCES)

1. Babayan, A.V. Axloqiy tarbiya haqida / A.V.Babayan, I.A.Sikorskiy, // Pedagogika. -2004 yil. - № 10. - S. 66 - 74.
- 2.Mavlanova R., Voxidova N., Raxmonqulova N. Pedagogika nazariyasi va tarixi Toshkent-2010. 318 b.
- 3.Ibragimov X., Abdullayeva Sh. Pedagogika nazariyasi. Toshkent-2008.
- 4.Ivanova T. Nutq madaniyatini tarbiyalash. // Maktabgacha ta'lim. - 1988 yil - 12-son. - B. 6-12.